

Ольшанська Олександра Володимирівна
*доктор економічних наук, професор,
декан факультету економіки та бізнесу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

Заріцька Надія Миколаївна
*асистент кафедри менеджменту
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНО-ПРОСТОРОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Реалізація принципів сталого розвитку є надто важливим і невідкладним завданням сьогодення. Його ефективне розв'язання певною мірою ускладнюються дестабілізаційними процесами в світовій економіці, непослідовністю й недостатньою обґрунтованістю здійснюваних нині ринкових перетворень в Україні. Цілком зрозуміло, що за таких умов сталий розвиток України, як і окремих регіонів, нерозривно пов'язаний з необхідністю удосконалення регіонально-просторового розвитку господарства, його соціальною спрямованістю, підвищенням конкурентоспроможності та екологічної безпеки.

Сучасні процеси регіонально-просторового розвитку об'єктивно свідчать про те, що вирішення складних завдань неможливе без комплексного підходу до розвитку регіонів і розробки оптимальних стратегій на перспективу.

Основними передумовами переходу економіки країни на шлях стійкого розвитку можуть бути наступні:

- створення умов для збалансованого соціально-економічного розвитку економіки регіонів;
- фінансово-економічне й нормативно-правове забезпечення, економічної і соціальної діяльності в регіонах;
- подолання диспропорцій регіонально-просторового розвитку господарства;

- використання конкурентних переваг територіального поділу та інтеграції праці;
- ефективне використання природно-ресурсного та науково-виробничого потенціалу регіонів;
- проведення структурних реформ, модернізації виробництва для забезпечення його конкурентоспроможності;
- проведення адміністративної територіальної реформи з метою створення системи державного регулювання, адекватної принципам ринкового господарства;
- формування ринкової інфраструктури, спроможної надавати високоякісні послуги та відповідати попиту на них з боку суб'єктів господарювання, зокрема, на регіональному рівні.

Отже, сталий розвиток України та її регіонів можливий за умови кардинальних структурних змін, а також проведення ефективної соціальної політики, спрямованої на підвищення рівня життя населення. Ці заходи стосуються стимулювання ефективного розвитку регіонів, раціонального використання їхнього ресурсного потенціалу, створення умов життєдіяльності населення, забезпечення екологічної безпеки та вдосконалення просторової організації господарства [4].

Формування та реалізація стратегії сталого регіонально-просторового розвитку господарства є надзвичайно складним але вкрай необхідним завданням на шляху досягнення позитивних трансформаційних змін українського суспільства.

Процес формування та реалізації стратегії передбачає визначення стратегічної мети, розроблення заходів щодо забезпечення її досягнення. Загальною стратегічною метою стійкого регіонально-просторового розвитку є підвищення ефективності функціонування соціально-економічних систем. Важливою тут є необхідність дотримуватись обов'язкової умови — досягнення комплексного і збалансованого розвитку господарського комплексу країни та її регіонів.

Основними механізмами забезпечення сталого розвитку регіонів можуть бути наступні:

- використання переваг територіального поділу та інтеграції праці з урахуванням наявних ресурсів, специфіки системи розселення та управління просторовим розвитком держави на всіх ієрархічних рівнях;
- створення механізмів ефективного і раціонального використання виробничих потужностей, ресурсного та трудового потенціалів кожного регіону;
- вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку регіонів;

- створення центрів і зон інтенсивного економічного розвитку на основі загальнодержавної і регіональних програм розвитку. Як свідчить світова практика господарювання, центри і зони соціально-економічного росту найефективніше створювати у транскордонних регіонах у вигляді вільних (спеціальних) економічних зон (ВЕЗ);
- розвиток депресивних територій. Йдеться про запровадження тут спеціального інвестиційного режиму для інтенсифікації соціально-економічного розвитку;
- розробка організаційного, соціально-економічного механізму реалізації державної регіональної економічної політики, складовими якої є:
 - створення соціальних інвестиційних компаній;
 - надання додаткових ресурсів, створення фондів підтримки підприємницької діяльності;
 - реструктуризація підприємств, упровадження нових технологій;
 - розвиток ринкової і соціальної інфраструктур;
- реалізація довгострокових державних регіональних соціально-економічних програм. Ці програми є ефективним засобом управління соціально-економічним розвитком регіонів;
- прогнозування та розроблення стратегії і програм розвитку держави та її регіонів; вирішення соціальної політики регіонів: розвитку соціальної інфраструктури в ринковому середовищі, зростанню економічної активності населення та підвищенню рівня його соціального захисту.

Основною метою сталого регіонально-просторового розвитку має бути зміцнення єдиного соціального та економічного простору України на основі розвитку регіонально-просторових економічних систем.

- Для досягнення цієї мети необхідне вирішення наступних завдань:
- посилення внутрішньодержавної та міждержавної інтеграції;
 - зменшення диференціації рівнів соціально-економічного розвитку регіонів;
 - забезпечення рівних конкурентних умов в господарській діяльності;
 - створення умов для міжрегіональної конкуренції щодо залучення капіталів;
 - законодавче визначення та реалізація принципів економічних відносин в процесі розмежування компетенцій між рівнями державної влади.

Основними механізмами державної регіональної політики щодо забезпечення сталого регіонально-просторового розвитку господарства повинні стати:

- інвестиційна діяльність щодо покращення якості економічного простору;
- створення системи економічних регуляторів, орієнтованих на збільшення інтегрованості простору;
- розвиток правової та інституціональної бази інтеграції.

Вплив інвестиційних механізмів повинен стосуватися спрямування ресурсів державного бюджету, в першу чергу, на ті потреби, які відповідають найважливішим цілям і функціям держави і регіонів, але не представляють достатнього комерційного інтересу для приватних інвесторів, регіональних і муніципальних владних структур. Найбільш пріоритетною сферою інвестиційної політики має бути виробнича сфера, зокрема інфраструктура державного значення: магістральний транспорт, енергетична система, мережі телекомунікацій. Тільки держава може визначати стратегію розвитку базової інфраструктури та акумулювати необхідні для її реалізації власні та залучені фінансові ресурси [5].

Важливим механізмом сталого регіонально-просторового розвитку є досконала грошова, кредитна та платіжно-розрахункова системи. Поступова переорієнтація міжбюджетних фінансових трансфертів на стимулювання економіки регіонів — реципієнтів буде сприяти їх більш активному включенню в загальнодержавний ринок.

Фундаментальне значення в забезпеченні регіонально-просторового розвитку має розвиток правової та інституціональної бази створення досконалих правових основ економічних відносин між центральними, регіональними органами влади та органами місцевого самоврядування.

Необхідною умовою сталого регіонально-просторового розвитку є забезпечення в кожному регіоні рівних можливостей для конкуренції. Повинні створюватися необхідні правові та інституціональні умови для міжрегіональної конкуренції щодо залучення капіталу [6].

Державна регіональна політика повинна стимулювати використання регіонами своїх конкурентних переваг для зростання економічного потенціалу та покращення якості життя населення.

Сталий регіонально-просторовий розвиток вимагає орієнтації економіки на високі технології, прискорення використання досягнень науково-технічного прогресу у різних сферах економічної діяльності. Орієнтація на сировинну спрямованість в економічному розвитку і експорт сировини призведе до технологічного відставання та стагнації. Спираючись на науково-технічний потенціал, економіка України має всі передумови для зростання.

Література

1. Артёмов І. В. Транскордонне співробітництво в євро інтеграційній стратегії України. — Монографія. Серія «Євроінтеграція: український вимір». Випуск 13. 2009. — 508 с.
2. Біленький П. Ю. Мікула Н. А. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів / регіональна політика: методологія, методи, практика // Колектив авторів. Монографія. НАН України. Інститут регіональних досліджень за ред. академіка НАНУ М. І. Долішного. — Львів, 2001. — 719 с. — С. 654–697.
3. Грищенко І. М. Впровадження лідерства в систему місцевого самоврядування України / І. М. Грищенко. // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». — 2010. — № 2. — С. 275–285.
4. Данилишин Б. М., Чернюк Л. Г., Фащевський М. І. та ін. Просторова організація продуктивних сил України: мезо- та макрорегіональний рівень. — Вінниця: Книга-Вега, 2007. — 495 с.
5. Ольшанська О. В. Регіон як просторова соціально-економічна система / О. В. Ольшанська // Актуальні проблеми економіки. — 2011. — № 3 (117). — С. 184–191.
6. Регіонально-просторові економічні системи України: Методологія і сучасна практика формування: Монографія / Л. Г. Чернюк, М. І. Фащевський, Т. В. Пепа та ін.; ЧДТУ, 2011. — 423 с.
7. Gardiner B. Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions: ERS Conference paper, Porto / B. Gardiner, R. Martin, P. Tyler. — London, 2004. — 37 p.
8. Keating M. The New Regionalism in Western Europe. Territorial Restructuring and Political Change. — Cheltenham: Edward Elgar Publishers, 1998. — 242 p.